

نگاهی به

مطالبات مقام معظم رهبری از حوزه‌های علمیه

تدوین: اندیشکده

آماده‌سازی و چاپ: اندیشکده دفتر برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی

مدیریت اجرایی: محمد وکیلی

ویرایش: حمیدرضا تیموری

طراحی و صفحه‌آرایی: محمود هدایی

صندوق پستی: ۳۴۳۳ - ۳۷۱۸۵

شماره تماس: ۳۳۱۳۳۲۶۱ - ۰۲۵

آدرس: قم - جمکران - بلوار انتظار - مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه

دفتر برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی - مدیریت اندیشکده

مطالبات مقام معظم رهبری

از حوزه‌های علمیه

به ضمیمه

طرح‌های تحولی مدیریت حوزه

ناظر به مطالبات

دفتر برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی / مدیریت اندیشکده
ویرایش اول: خرداد ۱۴۰۱

فهرست مطالب

مقدمه:	۹.....
بخش اول: مطالبات در عرصه سیاست‌گذاری، ...	۱۵.....
بخش دوم: مطالبات در عرصه تهذیب و تربیت	۲۳.....
بخش سوم: مطالبات در عرصه امور آموزشی.....	۲۹.....
بخش چهارم: مطالبات در عرصه امور علمی پژوهشی:.....	۳۷.....
بخش پنجم: مطالبات در عرصه امور تبلیغی و فرهنگی.....	۴۳.....
بخش ششم: مطالبات در عرصه امور اجتماعی و سیاسی	۴۹.....
بخش هفتم: مطالبات در عرصه بین الملل	۵۳.....
بخش هشتم: مطالبات در عرصه امور اجرایی، خدمات و معیشت:	۶۱.....
بخش نهم: مهمترین راهبردهای مدیریت حوزه مستخرج از بیانات مقام معظم رهبری	۶۹.....

پیش‌گفتار

سرعت تحولات دنیای معاصر، به‌ویژه پس از پیروزی انقلاب اسلامی، چنان شتاب گرفته که نوسازی و به‌روزرسانی تمام نهادهای از جمله نهادهای دینی و فرهنگی اجتناب‌ناپذیر است. ازاین‌رو با توجه به نقش و جایگاه بی‌بدیل حوزه‌های علمیه در نظام اسلامی و انتظاراتی که از این نهاد مقدس وجود دارد، مدیریت حوزه‌های علمیه فرایندهای تدوین، اصلاح، ارتقا و روزآمدسازی اسناد، مأموریت‌ها، سیاست‌ها، برنامه‌ها، نظام‌نامه‌ها و ساختارهای خود را به‌ویژه در دوره مدیریت حضرت آیت‌الله اعرافی، در اولویت قرار داده است تا بتواند ضمن تحقق این مطالبات و انتظارات، زمینه حضور بیش‌ازپیش حوزه‌های علمیه در میدان علم و عمل و ایفای نقش مثبت در حل مشکلات و معضلات ملی و فراملی را فراهم آورد. دفتر برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی، در راستای تحقق این اولویت، ضمن ارج‌نهادن به تلاش‌ها و زحمات چندین ساله‌ای که برای تهیه این اسناد و طرح‌ها توسط معاونت‌ها، دفاتر و مراکز مختلف مدیریت حوزه‌های علمیه صورت گرفته است، نسبت به جمع‌بندی، نهایی‌سازی و چاپ آن‌ها اقدام کرده است. بی‌تردید ارائه نظرات و پیشنهادات سازنده اساتید و صاحب‌نظران حوزوی موجب ارتقای کمی و کیفی این اسناد و طرح‌ها خواهد شد.

لازم به توضیح است نسخه‌های چاپ شده در این مجموعه، برابر با آخرین نسخه‌های مصوب بوده و در صورت هر تغییری، در چاپ جدید اعمال و به علاقه‌مندان عرضه خواهد شد.

مدیریت حوزه‌های علمیه
دفتر برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی
مدیریت اندیشکده
فروردین ۱۴۰۱ شمسی

یکی از نیازهای مهم حوزه علمیه در
شرایط کنونی، «تدوین طرح تحول»
در حوزه و برنامه‌ریزی بلندمدت، دقیق
و زمان‌بندی‌شده بر اساس این طرح
تحول و اهداف مورد نظر است.

بیانات رهبر معظم انقلاب در
دیدار اعضای شورای عالی حوزه / ۱۱ مهرماه ۱۳۹۵

مقدمه:

حوزه‌های علمیه که در امتداد انجام رسالت نبی مکرم اسلام ﷺ و تحقق تعالیم اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام ایجاد شده است؛ همگام با اقتضائات و تحولات تاریخی، همواره به عنوان نهادی بالنده و پویا به تناسب و برحسب وظیفه شرعی و الهی خود، اقدام به پرورش طلاب، فضلا، علما، و مجتهدان و راسته‌ای نموده که با تعلیم و تعلم و تحقیق و پژوهش، رسالت الهی را به سراسر جهان ابلاغ نموده و علی‌رغم همه محدودیت‌ها و چالش‌ها در طول تاریخ پر فراز و نشیب، هم اکنون نیز بالنده و باشکوه مشغول انجام رسالت دینی و تاریخی خود می‌باشد.

در این مسیر تاریخی، بدون تردید رهنمودهای بزرگان، مراجع و زعمای حوزه‌های علمیه، بهترین الگوی راهنما برای هدایت و راهبری در مسیر رسیدن به اهداف متعالی و پیش‌برد مقاصد اسلامی توسط دانشوران، فضلا و مدیران حوزه خواهد بود. در عصر انقلاب اسلامی که مرجعیت و رهبری نظام اسلامی با پشتیبانی حوزه‌های علمیه به ثمر نشسته است و زعامت، هدایت و رهبری فکری و فرهنگی و دینی جهان اسلام و بلکه بشریت را بر عهده حوزه‌های علمیه نهاده است، استفاده از رهنمودهایی که می‌تواند حوزه‌ها را با توجه به مسائل عینی جامعه و جهان امروز به مقاصد الهی خود نزدیک‌تر کند، از بهترین مواهب حسنه جهت اصلاح و تکمیل کارکردهای اصلی حوزه‌های علمیه خواهد بود.

در خلال این سال‌ها، رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی که در مناسبت‌های

مختلف در دیدار با مسئولان، مدیران، اساتید و فضایی حوزوی، نکات برجسته و قابل توجهی را در راستای تحول و ارتقای حوزه‌ها به فراخور نیازها و انتظارات و مسئولیت‌های حوزه‌های علمیه مطرح کرده‌اند که توجه به رهنمودها و مطالبات، می‌تواند زمینه‌ساز پیشرفت بیش از پیش کمی و کیفی حوزه‌های علمیه را فراهم آورد.

از همین رو، موضوع "مطالبات رهبر انقلاب از حوزه‌های علمیه" در سالهای متمادی، در کانون توجه مدیران، مسئولان، اساتید و فضایی حوزوی بوده و تاکنون مطالعات و پژوهشهای متعددی نیز تحت این عنوان صورت گرفته و نیز شوراها، کمیسیون‌ها و کمیته‌هایی نیز برای استخراج، رصد، پیگیری و تحقق این مطالبات تشکیل شده است.

آنچه در پی می‌آید گزارشی است از رئوس مطالبات مقام معظم رهبری از حوزه‌های علمیه در محورهایی چون: سیاست‌گذاری

و امور برنامه‌ریزی، تهذیب و تربیت، امور آموزشی، امور علمی پژوهشی، تبلیغ و امور فرهنگی، امور اجتماعی و سیاسی، بین الملل و نیز امور اجرایی، خدمات و معیشت؛ که تجمیع محتواهایی است در بخشهای مختلف حوزه‌های علمیه، مانند «شورای پیشبرد»، «شورای پیگیری مطالبات مقام معظم رهبری و مراجع عظام» و نیز «گزارشات مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه» از مطالبات مقام معظم رهبری تهیه شده است. این گزارش، تلاش نموده است تا ضمن تجمیع تمام محتواهای تولید شده در منابع فوق ضمن حفظ امانت، صورت‌بندی جدید و در عین حال مختصر و مشخصی از مطالبات ارائه نماید.

امید است در گام بعدی بتوان گزارشی از مهمترین طرح‌ها و برنامه‌های مدیریت حوزه‌های علمیه در راستای تحقق این مطالبات ارائه نمود تا تصویر روشن‌تری از مجموعه اقدامات و برنامه‌های مدیریت

شورای عالی
حوزه‌های علمیه
مرکز مدیریت
حوزه‌های علمیه

حوزه‌های علمیه ناظر به این رهنمودها و مطالبات ارائه گردد.

دفتر برنامه ریزی و نظارت راهبردی

مدیریت اندیشکده

خردادماه ۱۴۰۱

بخش اول:

مطالبات در عرصه
سیاست گذاری،
برنامه ریزی و مدیریت

۱. لزوم پیگیری تحول در حوزه؛
۲. مدیریت و تدبیر حوزه به وسیله یک گروه متمرکز مورد تایید مراجع و بزرگان؛
۳. ضرورت تدوین سند چشم انداز حوزه و یا بیانیه مأموریت حوزه و روحانیت؛
۴. تدوین برنامه راهبردی ناظر به سند چشم انداز؛
۵. آمایش سرزمینی حوزه‌های علمیه؛
۶. تهیه نظام جامع آموزش، پژوهش و تبلیغ و... حوزه؛
۷. پیگیری طرحهای قابل اجرا قبل از تدوین سند چشم انداز (متوقف نکردن کارها بر تدوین اسناد)؛
۸. تدوین نقشه جامع علمی حوزه‌های علمیه ناظر به نقشه جامع علمی کشور؛

۹. اجتناب از تمرکزگرایی در مورد حوزه‌های بزرگی مثل مشهد و توجه به هماهنگی به جای تمرکز در این موارد؛

۱۰. تمرکزگرایی در مورد حوزه‌های کوچکی که می‌خواهند با قم مرتبط باشند؛

۱۱. برنامه‌ریزی جهت تمرکز حوزه‌های علمیه با رعایت اختیار و انتخاب حوزه‌های استان‌ها؛

۱۲. ضرورت توجه به صحنه دنیا و داخل کشور و برآورد نیازها؛

۱۳. اهمیت ارتباط مستمر با مراجع عظام تقلید و پرهیز از ایجاد چالش در ارتباط با مراجع؛

۱۴. افزایش تعامل مدیریت حوزه‌های علمیه با شخصیت‌ها و نهادهای حوزوی؛

۱۵. لزوم تکریم استاد، عناصر فاضل، به خصوص تکریم مراجع تقلید؛

۱۶. سازماندهی و هماهنگی بین علمای بلاد؛

۱۷. لزوم گسترش کمی متناسب روحانیت؛

۱۸. توسعه متعادل و متوازن حوزه‌های علمیه در کشور؛

۱۹. پرهیز از فربه شدن تشکیلات مدیریت؛
۲۰. چابک‌سازی ساختار و تشکیلات مدیریت
حوزه‌های علمیه؛
۲۱. تعیین و تبیین شرح وظایف بخش‌های
مختلف مرکز مدیریت؛
۲۲. ضرورت نگاه سازمانی به روحانیت و
استقرار بخش‌های متناسب با آن (ستاد اجرایی،
مغز متفکر، چشم‌پینا)؛
۲۳. آسیب‌شناسی جامع حوزه و روحانیت
شامل نظام مدیریتی، عرصه‌های فکری،
اعتقادی، اخلاقی، سیاسی و...؛
۲۴. آسیب‌شناسی کارکرد محتوایی حوزه و
روحانیت در مناطق مختلف کشور و ارائه راه
کارهای متناسب؛
۲۵. آسیب‌شناسی نظام مدیریتی حوزه‌های
علمیه و ارائه راهکار متناسب؛
۲۶. آسیب‌شناسی، نظارت و ارزیابی طرح‌ها و
برنامه‌ها؛
۲۷. نظارت و ارزیابی برنامه‌ها و بررسی
گزارشات عملکرد مرکز مدیریت؛

۲۸. برنامه‌ریزی برای آینده؛

۲۹. توجه به استقلال حوزه‌ها و لزوم

برنامه‌ریزی جهت استقلال حوزه‌های علمیه؛

۳۰. لزوم توجه به استقلال مالی حوزه‌های
علمیه؛

۳۱. تهیه و تدوین طرح استقلال مالی حوزه‌های
علمیه با تکیه بر منابع مالی پایدار؛

۳۲. استفاده از بیت‌المال مسلمین و کمک
دولتها برای ساخت مدارس؛

۳۳. نباید سطح تماس با دولت در مورد بودجه
متعدد باشد؛

۳۴. ضرورت پاسخگویی حوزه به نیازهای
نوبه‌نو در مسائل گوناگون دنیا؛

۳۵. لزوم توجه به فرار مغزها از حوزه و آرایه
پیشنهاد در این زمینه؛

۳۶. سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در زمینه امور
نخبگان و استعدادهای برتر حوزه‌های علمیه؛

۳۷. استفاده از فکر فضلالی جوان به صورت
پیوسته و یا وابسته؛

۳۸. تهیه و تاسیس سامانه بهره‌گیری از ایده‌ها

و آراء فضلاى جوان؛

۳۹. سياست‌گذارى در زمينه ارتباط روحانيت با

دستگاه‌هاى نظام اسلامى؛

۴۰. شناسايى ظرفيت‌هاى نظام و طراحى

شيوه‌هاى استفاده از آن؛

۴۱. طراحى شبکه تعامل سازنده ميان حوزه‌هاى

علميه و نظام؛

۴۲. طراحى نظام هدايت و حمايت حوزه‌هاى

علميه از دستگاه‌هاى نظام (آموزش و پرورش،

دانشگاه، قوه قضائيه، رسانه ملي و نيروهاى

مسلح و...)؛

۴۳. اصلاح نظام گزينش حوزه‌هاى علميه؛

۴۴. تاكيد بر پرهيز از تضعيف شوراي عالي و

مديريت حوزه؛

۴۵. پرهيز از موازى كارى.

بخش دوم:

مطالبات در عرصه
تهذیب و تربیت

۱. مطالعه، بررسی، طراحی و تدوین نظام جامع اخلاقی و عرفانی حوزه؛
۲. لزوم کار جدی برای تهذیب طلاب؛
۳. تقدم تهذیب بر علم آموزی؛
۴. ارتقای تهذیب و معنویت طلاب در انجام ماموریت‌های علمی، اجتماعی و سیاسی؛
۵. ترویج و گسترش صحیح تهذیب و توجه به معنویات و نظام رفتاری و اخلاقی در حوزه‌ها؛
۶. ضرورت یافتن راه‌های تهذیب؛
۷. برنامه‌ریزی جهت رعایت زی طلبگی و تلاش برای حفظ قداست روحانیت؛
۸. زمینه‌سازی، برنامه‌ریزی و گسترش فرهنگ تدبر و انس با قرآن و ادعیه و اهتمام به خواندن نماز اول وقت و نوافل، معنویت، توسل، تضرع، پرهیزکاری و بی رغبتی به امور

دنیوی در میان طلاب؛

۹. برنامه‌ریزی جهت اهتمام طلاب به حفظ

ارزش‌ها؛

۱۰. برنامه‌ریزی جهت ترویج زهد و

ساده‌زیستی؛

۱۱. ضرورت توجه و اهتمام ویژه به عرفان

عملی و ترویج آن؛

۱۲. بررسی و ارائه راهکار جهت گسترش و

ترغیب عرفان عملی، نماز شب و تهجد

طلاب؛

۱۳. تهیه نظام جامع نماز شب؛

۱۴. ایجاد فضای انس دائمی با قرآن و حدیث؛

۱۵. زمینه‌سازی جهت نهادینه کردن توسل و

ترویج تشریف به اماکن مقدس؛

۱۶. طراحی و تأسیس رشته تعلیم و تربیت در

حوزه‌های علمیه؛

۱۷. تقویت نقش تربیتی اساتید حوزه؛

۱۸. استخراج و انتشار مکتوبات اخلاقی بزرگان

اهل تهذیب؛

۱۹. معرفی قله‌های تهذیب و شخصیت‌های

برجسته اخلاقی حوزه به طلاب؛

۲۰. تعمیق ارزش‌های اخلاقی در تعاملات

اجتماعی و سیاسی؛

۲۱. ارتقاء بصیرت اجتماعی و سیاسی روحانیون

با رویکرد اخلاق‌مداری؛

۲۲. جهت‌بخشی نظام اخلاقی حوزه‌ها در

راستای تکریم مراجع تقلید، اساتید و فضلا؛

۲۳. شناسایی، احیاء و گسترش سنت‌های

تربیتی حوزوی؛

۲۴. تحکیم و تعالی بنیان خانواده حوزویان و

معرفی الگوی مطلوب خانواده حوزوی؛

۲۵. زمینه‌سازی جهت حفظ نشاط و شور

جوانی؛

۲۶. طرح شناسائی نحل‌های اخلاقی و تربیتی؛

۲۷. طراحی دوره‌های تخصصی اخلاق و تربیت

بر پایه مکتب اهل بیت علیهم‌السلام (تربیت

متخصصان تعلیم و تربیت و اخلاق)؛

۲۸. تدوین و انتشار کتاب و آموزش شیوه‌ها و

آداب علم‌آموزی به طلاب (توجه به آداب

المتعلمین و احترام به استاد)؛

شورای عالی
حوزه‌های علمیه
مرکز مدیریت
حوزه‌های علمیه

۲۹. شناسایی، تجلیل و سرمایه گذاری بر روی طلاب ممتاز و نخبگان حوزه در عرصه اخلاق و تربیت؛

بخش سوم:

مطالبات در عرصه
امور آموزشی

۱. ایجاد نشاط علمی در حوزه و تعیین دو مسیر در حوزه پس از طی دروس مشترک: مسیر اجتهاد، تفقه، فلسفه و...؛ و مسیر تربیت علمای بلاد و پیش‌نماز؛
۲. تدوین نظام جامع آموزش حوزه‌های علمیه؛
۳. ایجاد و گسترش رشته‌های علمی ناظر به نیازها؛
۴. اعطای مدرک مستقل حوزوی؛
۵. خودباوری و اعتماد به نفس علمی؛
۶. آموزش همراه با تفکر، تحقیق و تدبر؛
۷. بازنگری و اصلاح نظام ارزشیابی تحصیلی حوزه؛
۸. عملیاتی شدن ارزشیابی تحصیلی تا تمام کتاب‌درسی به صورت عمیق خوانده شوند؛

۹. آسیب‌شناسی شیوه‌های آموزشی غیرحوزوی
وارد شده به نظام آموزشی حوزه‌های علمیه؛
۱۰. شناسائی و نهادینه‌سازی شیوه‌های درسی
رایج حوزه؛
۱۱. توجه به شیوه‌های رایج در حوزه و پرهیز از
شیوه‌های نامناسب دانشگاهی؛
۱۲. لزوم آزادگذاری شیوه‌های درسی؛
۱۳. بررسی نظام تدریس در مدارس علمیه؛
۱۴. تهیه و تدوین نقشه راه تربیت نیروی انسانی
حوزه‌های علمیه متناسب با نیازها؛
۱۵. استقبال و بهره‌گیری از شیوه‌های نو در
آموزش؛
۱۶. شناسائی شیوه‌های نو در آموزش‌های
حوزوی و ارائه راهکار جهت حمایت و
پشتیبانی از مبدعین و نوآوران؛
۱۷. برگزاری دوره‌های آشنایی با جدیدترین
پیشرفتهای علوم دینی و علوم انسانی جهان؛
۱۸. اهمیت دادن به سنت بی بدیل مباحثه
۱۹. پرهیز از حفظ‌محوری در نظام آموزشی حوزه
و بررسی و ارائه راهکار جهت اصلاح آن؛

۲۰. تغییر متون درسی حوزه با توجه به نیازهای
جدید؛

۲۱. ضرورت تالیف کتب فارسی با استدلال

محکم و قوی و با لحاظ مخاطبین عمومی؛

۲۲. باز طراحی نظام آموزشی علمی حوزه بر
دو پایه بنیادی و کاربردی؛

۲۳. کاربردی کردن آموزش‌ها؛

۲۴. تنوع در علوم حوزوی و تخصصی شدن
رشته‌ها؛

۲۵. اهتمام به قرآن در سیستم آموزشی حوزه؛

۲۶. ورود قرآن در نظام درسی حوزه؛

۲۷. توجه به تفسیر، انس با قرآن و معرفت
قرآنی؛

۲۸. تشویق طلاب به تلاوت، تجوید و حفظ
قرآن؛

۲۹. تربیت متخصص در رشته‌های فلسفه،

تفسیر، فنون تبلیغ و رشته‌های جدید؛

۳۰. ضرورت اجتهاد (علاوه بر فقه) در علوم

عقلی، فلسفه و کلام؛

۳۱. مطالعه و تدوین رشته‌های تخصصی فقه

مقارن؛

۳۲. توجه ویژه به تربیت فقها؛

۳۳. توجه به علم فلسفه؛

۳۴. قرار گرفتن تقریرات درس امام ره در متون

درسی حوزه؛

۳۵. ارائه درس ولایت فقیه به صورت قوی در

حوزه؛

۳۶. تشکیل هیئت علمی و ساماندهی امور

اساتید؛

۳۷. تهیه و تدوین نظام حمایت و تشویق طلاب

ممتاز حوزه در سطوح مختلف؛

۳۸. نظام ایجاد مدارس پیش حوزوی؛

۳۹. بورسیه‌های تحصیلی طلاب و اساتید

حوزه و فضایی حوزه و ایجاد فرصت‌های

مطالعاتی برای فضلا؛

۴۰. تشکیل هیأت‌های علمی برای سطوح

مختلف؛

۴۱. لزوم ساماندهی اساتید سطح حوزه؛

۴۲. هجرت علما به حوزه شهرستان‌ها

۴۳. توجه به آداب المتعلمین و احترام به استاد؛

۴۴. تربیت متخصصان «تعلیم و تربیت و اخلاق»؛

۴۵. تاسیس رشته تعلیم و تربیت در حوزه؛

۴۶. لزوم تدوین برنامه برای آینده سفیران هدایت؛

۴۷. آشنایی طلاب با زبان‌های زنده دنیا؛

۴۸. لزوم پرورش طلاب آشنا و مسلط با مسئله اهل سنت؛

۴۹. مطالعه، بررسی و تعیین منابع و ضوابط آشنایی با فقه اهل سنت در حوزه‌های مجاور مناطق سنی‌نشین؛

۵۰. کم کردن و ظابطه مند کردن تعطیلات حوزه؛

۵۱. شناسایی، تجلیل و سرمایه گذاری روی طلاب ممتاز.

۵۲. لزوم توجه به فرار مغزها از حوزه و ارایه پیشنهاد در این زمینه؛

۵۳. جذب بیشتر افراد مستعد و مشتاق به حوزه‌ها؛

۵۴. اصلاح نظام گزینش حوزه‌های علمیه.

بخش چهارم:

مطالبات در عرصه
امور علمی پژوهشی:

۱. تدوین نظام جامع پژوهش حوزه‌های علمیه؛
۲. تدوین برنامه‌های راهبردی ناظر به سند چشم‌انداز؛
۳. مدیریت رشد و توسعه متوازن علوم حوزوی با اهتمام به روش‌شناسی علوم و تعمیم روش اجتهادی به سایر علوم؛
۴. تدوین نقشه جامع علمی حوزه‌های علمیه ناظر به نقشه جامع علمی کشور؛
۵. ضرورت انطباق فعالیت‌های علمی و پژوهش‌های حوزوی با نیازهای روز جامعه، نظام اسلامی، کشور و جهان؛
۶. نظریه‌پردازی در عرصه‌های مختلف اداره کشور و نظام اسلامی (درباب نظام اقتصادی، مدیریت، مسائل تربیتی و ...)

۷. بازنگری علوم انسانی مبتنی بر جهان‌بینی اسلامی و نظام ارزشی اسلام؛

۸. نظریه‌پردازی در همه جریانهای اداره یک ملت توسط حوزه؛

۹. اهتمام به روش‌شناسی علوم و تعمیم روش اجتهادی به سایر علوم؛

۱۰. ضرورت اجتهاد (علاوه بر فقه) در علوم عقلی، فلسفه و کلام؛

۱۱. ایجاد فضای پرسشگری و گسترش و تعمیق فضای آزاد فکری و آزاداندیشی به عنوان یکی از سنت‌های رایج حوزه‌ها در سطوح و رشته‌های مختلف؛

۱۲. تربیت، جذب و بکارگیری و تامین نیروی انسانی پژوهشی در سطح داخلی و خارجی؛

۱۳. تربیت پژوهشگر با اولویت رشته‌های فقه، تفسیر، فنون تبلیغ و نظام اسلامی؛

۱۴. مطالعات راهبردی، کاربردی و توسعه‌ای عرصه پژوهش و مدیریت دانش

۱۵.

۱۶. فرهنگ‌سازی در حوزه برای طرح مباحث نو و نظریه‌پردازی علمی و نقد عالمانه آراء؛
۱۷. توجه به انصاف علمی، استدلال و اقناع عقلی و پرهیز از روشهای غیرعلمی برای رد نظر مخالف؛

۱۸. راهکارهای بین‌المللی کردن نظام پژوهشی حوزه‌های علمیه (ارتباط فعال با جامعه علمی ملی و جامعه فراملی از ضروریات حفظ بافت علمی حوزه)؛

۱۹. ایجاد و نهادینه‌سازی کرسی‌های نقد و نظریه‌پردازی در عرصه‌های مختلف اداره کشور و نظام اسلامی؛

۲۰. تعامل با دستگاه‌های نظام اسلامی و استفاده از ظرفیت‌های نظام؛

۲۱. ترویج جایگاه ارزشی علم و فرهنگ‌سازی امرپژوهش و تولید دانش در حوزه‌های علمیه؛
۲۲. حفظ و تقویت سنت‌های علمی و اصیل حوزوی در قلمرو علم؛

۲۳. ایجاد قطب‌های علمی تخصصی؛

۲۴. مکاتب اجتهادی حوزه علمیه و معرفی

شخصیت‌های بارز صاحب سبک؛

۲۵. ارتباط فعال با جامعه علمی در سطح ملی

و فراملی؛

۲۶. پایبندی به لوازم علم محوری حوزه؛

۲۷. برخورد با روی باز با سؤال، شبهه و ابهام.

بخش پنجم:

مطالبات در عرصه
امور تبلیغی و فرهنگی

۱. تدوین نظام جامع تبلیغی حوزه‌های علمیه؛
۲. ساماندهی امر تبلیغ و نظام‌مند کردن آن؛
۳. آسیب‌شناسی، نیازسنجی و تهیه آمار کمی و کیفی در امر تبلیغ؛
۴. شناسائی مستمر نیازهای اعتقادی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی جامعه و برنامه‌ریزی جهت پاسخگویی مناسب به آنها؛
۵. ساماندهی تبلیغ تخصصی؛
۶. راه‌اندازی مرکزی برای آموزش تبلیغ و تأسیس رشته علمی تبلیغ؛
۷. تربیت مبلغ و ارتقاء سطح علمی و مهارتی مبلغان و آموزش مبلغین در عرصه‌های مورد نیاز؛
۸. راه‌اندازی دوره‌های آموزشی تبلیغ به عنوان معبری برای منبر رفتن؛

۹. لزوم راه اندازی دوره‌هایی مخصوص تربیت
مبّلّغین خارج از کشور در حوزه علمیه؛

۱۰. استفاده از شیوه‌های مدرن تبلیغ؛

۱۱. تدوین راهکارهای بین‌المللی کردن نظام
تبلیغی حوزه‌های علمیه؛

۱۲. ساماندهی تبلیغ خارج از کشور و اعزام مبلغ
به کشورهای خارجی (ضرورت پاسخگویی
حوزه به نیازهای نوبه نو در مسائل گوناگون
دنیا؛

۱۳. لزوم فراگیری روانشناسی تبلیغ و روانشناسی
اجتماعی در حوزه؛

۱۴. راه‌اندازی درس خارج تبلیغ؛

۱۵. شناسایی تهدیدات و فرصت‌های بین
المللی؛

۱۶. شناخت جریان‌های فکری دنیا و شبهات
جدید و پاسخگویی به آنها؛

۱۷. دشمن‌شناسی در عرصه تبلیغ و شیوه‌های
آن؛

۱۸. صیانت از شبهات و توجه به آن به عنوان
عامل مؤثر در برخی از مشکلات؛

۱۹. مواجهه فعال با نحله‌های انحرافی؛
۲۰. آموزش نقد فرق و ادیان؛
۲۱. آشنایی با جریانات منحرف و نقد آنها؛
۲۲. ساماندهی مشاوره دینی حوزویان؛
۲۳. ضرورت فعالیت بیشتر حوزه در زمینه تدوین و تالیف کتب، جزوه و بروشورهای عمیق در مورد حجاب؛
۲۴. راه‌اندازی نشریه تبلیغ، نشر کتب، مجلات و...؛
۲۵. لزوم حفظ شکل سنتی تبلیغ همراه با محتوای جدید و ضابطه‌مند کردن موازین منبر برای استفاده بهینه از معلومات علما؛
۲۶. لزوم تقویت تبلیغ چهره به چهره و استفاده از منبر به شکل سنتی و صحیح؛
۲۷. سازماندهی و هماهنگی بین علمای بلاد؛
۲۸. هجرت طلاب و روحانیون به نقاط نیازمند؛
۲۹. لزوم عدم تمرکز طلاب در یک منطقه (قم)؛
۳۰. مسئولیت حوزه و روحانیت در مورد نقایص موجود در مسائل فرهنگی به ویژه صدا و سیما و آموزش و پرورش؛

۳۱. ضرورت وجود مجموعه‌ای از روحانیون
آشنا و مطلع از مسایل هنری جهت جلوگیری
از انحراف؛

۳۲. لزوم تدوین مبانی دینی و بالا بردن سطح
فکر دینی هنرمندان توسط حوزه و روحانیت؛
۳۳. حضور روحانیت در شبکه آموزش و
پرورش؛

۳۴. تولید کتابهای دینی و غیردینی برای آموزش
و پرورش؛

۳۵. تربیت دینی معلمان برای خدمت در
آموزش و پرورش؛

۳۶. طراحی شبکه تعامل سازنده میان حوزه-
های علمیه و آموزش و پرورش؛

بخش ششم:

مطالبات در عرصه
امور اجتماعی و سیاسی

۱. ضرورت نظریه‌پردازی در همه جریان‌های اداره یک ملت توسط حوزه؛
۲. مسئولیت حوزه و روحانیت در مورد نقایص موجود در مسائل فرهنگی به ویژه صدا و سیما و آموزش و پرورش؛
۳. بی‌طرف نماندن حوزه‌های علمیه در قبال حوادث جهانی؛
۴. تعامل حوزه و نظام (نسبت روحانیت با نظام اسلامی)؛
۵. لزوم جبهه‌گیری روحانیت در مسایل فرهنگی (تهاجم فرهنگی و نحله‌های منحرف)؛
۶. پرهیز از انزوا و حاشیه نشینی حوزه به بهانه حفظ احترام؛
۷. کمک به تقویت روحیه انقلابی و انقلاب در حوزه‌های علمیه؛

۸. جلوگیری از تضعیف فضای انقلابی حوزه و روحانی انقلابی؛
۹. دشمن‌شناسی و پرهیز کامل از حرکت در مسیر دشمن؛
۱۰. حفاظت و صیانت از حوزه و روحانیت در برابر انحرافات و نفوذ بیگانگان؛
۱۱. پیشگیری از ایجاد تفکرات سکولار و امثال آن در حوزه‌های علمیه؛
۱۲. پرهیز جوان‌های انقلابی از افراط و تفریط؛
۱۳. اهمیت دادن به ارزش‌های دفاع مقدس و تقویت فرهنگ شهادت در حوزه‌های علمیه؛
۱۴. ایجاد روحیه نشاط در حوزویان.

بخش هفتم:

مطالبات در عرصه
بین الملل

۱. نیازسنجی برای داخل و خارج و بیان راه کار تأمین؛
۲. بی‌طرف نماندن حوزه‌های علمیه در قبال حوادث جهانی؛
۳. تعیین وظایف اصلی حوزه‌های علمیه در حمایت از شیعیان در سطح جهان؛
۴. ایفای نقش حوزه‌های علمیه در تحولات جهانی؛
۵. برنامه‌ریزی حوزه‌های علمیه برای کل جهان؛
۶. تدوین رویکردهای بین‌المللی و جهانی سازی پژوهش‌های حوزه علمیه؛
۷. لزوم دانش‌افزایی بین‌المللی طلاب؛
۸. تشکیل کمیته بین‌الملل و برگزاری دوره‌های دانش‌افزایی بین‌المللی؛

۹. آشنایی با جدیدترین پیشرفتهای علوم دینی و علوم انسانی جهان و آموزش و آماده سازی حوزویان برای فعالیت در فضای مجازی با رویکرد بین‌المللی؛

۱۰. آشنایی طلاب با زبان‌های زنده دنیا آموزش زبان خارجی؛

۱۱. آشنایی طلاب و اساتید با جریان‌های علمی دنیا قبل از ورود به جامعه ایران و نقد آنها؛

۱۲. رصد اخبار و تحولات بین‌الملل؛

۱۳. ایجاد بانک اطلاعات مراکز و شخصیت‌های علمی و فرهنگی بین‌المللی شیعه، اهل سنت و سایر ادیان؛

۱۴. حضور فعال و تاثیرگذار و به‌هنگام در عرصه بین‌الملل و نظام علمی بین‌المللی؛

۱۵. توسعه و ترویج فرهنگ فعالیت‌های بین‌المللی حوزه؛

۱۶. نیازسنجی دینی - فرهنگی سایر کشورهای جهان؛

۱۷. تعامل با نهادها، مراکز، نخبگان و متفکران

حوزه دین در سطح فراملی؛

۱۸. ارتباط فعال با جامعه علمی ملی و جامعه

فراملی از ضروریات حفظ بافت علمی حوزه؛

۱۹. تعامل و حضور قوی حوزه‌های علمیه در

عرصه جهانی با سایر مجامع علمی جهان و

حضور زعمای حوزه در سازمانها و جوامع بین

المللی؛

۲۰. دعوت از متفکران بین‌المللی دنیا و اعزام

حوزویان؛

۲۱. حضور علما و اساتید سطوح عالی حوزه

های علمیه در محافل علمی و دینی خارج از

کشور؛

۲۲. سفرهای مطالعاتی و علمی حوزویان به

سایر کشورها؛

۲۳. ایجاد نهضت ترجمه و ترجمه آثار ارزشمند

علمای حوزه‌های علمیه به سایر زبان‌ها

۲۴. تعامل حوزه‌های علمیه با مطبوعات و

رسانه‌های جهان به ویژه شیعیان؛

۲۵. تربیت مبلغان بین‌المللی و اعزام مبلغ به

کشورهای خارجی؛

۲۶. آگاهی کافی به زمان و جبهه‌های فکری
جهان و مقتضیات آن؛

۲۷. رعایت لطافت و ظرافت در بیان آموزه‌های
اسلام و مکتب اهل بیت برای مخاطبان جهانی؛

۲۸. معرفی حوزه علمیه قم به عنوان مرکز نشر
معارف اهل بیت و نماد جهانی ایستادگی و
پیروزی در راه حق؛

۲۹. دفاع حوزه‌های علمیه از دین به ویژه
مکتب اهل بیت علیهم السلام؛

۳۰. حمایت از شیعیان در سطح جهان به عنوان
وظیفه اصلی حوزه‌های علمیه؛

۳۱. مقابله حوزه‌های علمیه با استکبار و
استعمار؛

۳۲. معرفی اسلام ناب و آموزه‌های اسلامی به
عنوان سبک زندگی اسلامی به جهانیان؛

۳۳. تبیین شاخص‌های تمدن اسلامی و تلاش
برای ایجاد تمدن اسلامی؛

۳۴. معرفی نظام جمهوری اسلامی ایران به
عنوان الگویی برای سایر ملل و نظام‌های
جهان؛

۳۵. طرح ایجاد فرصت‌های مطالعاتی برای

طلاب و اساتید در خارج از کشور؛

۳۶. مطالعات بین‌المللی و تدوین کتب؛

۳۷. حمایت از سایت‌ها و مراکز پاسخگو به

نیازهای دینی و شبهات خارج از کشور و پاسخ

گویی به سوالات و شبهات مخاطبان سایر

ملل جهان؛

۳۸. ارائه حقوق و احکام اسلامی به مجامع

بین‌المللی؛

۳۹. معرفی فقه شیعه به دائرةالمعارف‌های

اسلامی و مطالعات حقوقی مراکز علمی

جهان؛

۴۰. مقابله با اسلام تکفیری و اسلام لائیک؛

۴۱. تبیین احکام اسلام برای مخاطبان سایر

ملل؛

۴۲. معرفی اخلاق اسلامی در مجامع دینی و

مخاطبان جهانی؛

۴۳. معرفی سیره عملی و نظری پیامبرگرامی

اسلام و اهل بیت علیهم السلام؛

۴۴. معرفی اسلام ناب و آموزه‌های اسلامی

به عنوان سبک زندگی اسلامی به جهانیان با
بهره‌گیری از رسانه‌ها و ابزار نوین؛

۴۵. ارائه آموزه‌های دینی و فرهنگی همراه با
عقلانیت و با ترکیب عوامل فیزیکی و معنوی
و انتقال صحیح آموزه‌های اسلام به مخاطبان
در سطح جهانی؛

۴۶. نقش موثر حوزه‌های علمیه در حج و
تعامل با مسلمانان؛

۴۷. ایجاد روحیه و فرهنگ تقریب و پرهیز از
اختلاف بین مذاهب؛

۴۸. تلاش برای بیداری ملت‌ها و دفاع از
مظلوم؛

۴۹. دفاع از آرمان فلسطین توسط حوزه.

بخش هشتم:

مطالبات در عرصه
امور اجرایی،
خدمات و معیشت

شورای عالی
حوزه‌های علمیه
مرکز مدیریت
حوزه‌های علمیه

۱. در دست داشتن نبض نیاز فعلی و آینده
نظام و جامعه؛

۲. لزوم آگاهی از نوع نیازها و لوازم آنان؛

۳. ضرورت توجه به صحنه دنیا و داخل کشور
و برآورد نیازها؛

۴. توجه به نیاز به انواع روحانیون در سطوح
گوناگون و با تخصص‌ها و توانایی‌های
مختلف؛

۵. حوزه همچون کارخانه تامین کننده نیاز
جامعه است که باید محصولات خود را بیرون
دهد؛

۶. زمینه‌سازی جهت حرکت طلاب به سمت
نیازهای مختلف در دستگاه‌های گوناگون و
پیدا کردن (شناسایی) آدم‌های مناسب برای
کارهای مختلف (نیازهای داخلی و خارجی)؛

۷. زمینه‌سازی جهت حرکت طلاب به سمت نیازهای مختلف در دستگاه‌های گوناگون.
۸. ضرورت توجه به ایجاد زمینه‌های استفاده از ظرفیت طلاب و ایجاد بانک اطلاعات مشاغل؛
۹. ضرورت و اهمیت تأسیس واحد شناسایی حوزویان در مرکز مدیریت؛
۱۰. نیازسنجی از نهادها و سازمان‌ها و کمک به جذب طلاب و روحانیون متناسب با نیاز آنها؛
۱۱. شناسایی مشاغل متناسب با شئونات طلاب و تعامل با نهادها و سازمان‌ها جهت استفاده از ظرفیت طلاب و روحانیون؛
۱۲. آسیب‌شناسی کارکرد حوزه و روحانیت در مناطق مختلف کشور؛
۱۳. آسیب‌شناسی اشتغالات غیرحوزوی؛
۱۴. ضرورت برنامه‌ریزی و تدوین راهکارهای آسیب‌زدائی و ارتقای سطح معیشت طلاب، اساتید و فضلاء حوزه؛
۱۵. ضرورت برنامه‌ریزی و اقدام برای

جلوگیری از اشتغال طلاب به کار آزاد برای
تأمین معیشت؛

۱۶. اهمیت پرداختن به وضعیت معیشت
طلاب، اساتید و روحانیون و رفع مشکلات
معیشتی؛

۱۷. تدوین طرح جامع معیشت طلاب و
روحانیون و نظام خدمات؛

۱۸. ضرورت توجه به مسائل حقوقی طلاب و
رفع مشکلات نظام وظیفه آنان؛

۱۹. استفاده از ظرفیت‌های مختلف رفاهی
و پشتیبانی دولت جهت رسیدن به اهداف
معیشتی طلاب؛

۲۰. مهم بودن مسئله خانه سازمانی و ضرورت
توجه به تأمین مسکن طلاب و ایجاد
شهرک‌ها و خانه‌های سازمانی برای سکونت
موقت طلاب؛

۲۱. استفاده از ظرفیت‌های مختلف رفاهی
جهت تأمین نیازهای معیشتی طلاب و کمک
به رفع نیازهای آموزشی آنان؛

۲۲. شناسایی مشاغل متناسب با شئونات

طلاب با نیازسنجی از نهادهای و سازمانها و
تعامل با آنان و کمک به جذب طلاب و
روحانیون و استفاده از ظرفیت آنان برای تامین
متناسب نیازها؛

۲۳. شناسایی دانش‌آموختگان حوزوی و تشکیل
بانک اطلاعات آنها؛

۲۴. ایجاد زمینه‌های استفاده از ظرفیت طلاب
حوزوی با آمارگیری و تشکیل بانک اطلاعات
دانش‌آموختگان و بانک اطلاعات مشاغل
متناسب حوزوی؛

۲۵. تشکیل مرکز آموزش‌های مدیریتی و مهارتی
جهت آموزش و تربیت طلاب متناسب با نیاز
جامعه، نهادهای و سازمانها و آگاهی از نوع
نیازها و لوازم آنان؛

۲۶. فراهم نمودن و مجهز شدن به لوازم و
اقتضائات ورود به هر شغل نظیر: ابزارها،
مهارت‌ها، شیوه‌ها و آموزش‌های مرتبط با
شغل؛

۲۷. ایجاد زمینه‌های نشاط روحی و جسمی
برای طلاب؛

۲۸. اهمیت دادن به ورزش و سلامت طلاب؛

۲۹. لزوم تشویق مالی و رسانه‌ای طلاب ممتاز

حوزه؛

۳۰. طرح جامع تکریم فضلا و طلاب ایتارگرو

اساتید و عناصر فاضل و انجام امور فرهنگی
برای خانواده‌های آنها.

۳۱. تشکیل صندوق قرض الحسنه و تعاونی و

ساماندهی و نظارت بر آنها؛

۳۲. ضرورت برنامه‌ریزی برای شناسایی و

حمایت از طلاب و روحانیون مضطر؛

بخش نهم:

مهمترین راهبردهای

مدیریت حوزه

مستخرج از بیانات

مقام معظم رهبری

۱. مدیریت فرایند تحول حوزه؛
۲. هماهنگی و ارتباط مستمر با مراجع عظام،
علماء، فضلا و اساتید حوزه؛
۳. تدوین اسناد بالادستی و بروزرسانی آنها؛
۴. نقش آفرینی فعال حوزه علمیه در مسائل
فرهنگی، اجتماعی، سیاسی در سطح ملی و
بین‌المللی؛
۵. توجه به نظام رفتاری و اخلاقی حوزه‌ها به
عنوان اساس حوزه‌های علمیه؛
۶. پایبندی حوزه به علم محوری و لوازم آن؛
۷. توسعه اجتهاد، علوم، تخصص‌ها و نظریه
پردازی؛
۸. عمق بخشی به آموزش‌های حوزوی با
رویکرد ارتقاء خلاقیت و پاسخگویی به نیازها؛

۹. تقویت و گسترش روحیه انقلابی در حوزه‌های علمیه؛

۱۰. تمرکززدایی در امور اجرایی و واگذاری آنها به صف؛

۱۱. توجه و برنامه‌ریزی جهت استقلال حوزه‌های علمیه؛

۱۲. اهتمام به معیشت عزتمندان و طلاب و اساتید؛

۱۳. اصلاح و ارتقاء نظام پذیرش حوزه؛